

DESCARTES A SÚČASNOSŤ

Pod týmto názvom sa v dňoch 28.-29. 3. 1996 uskutočnila na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove filozofická konferencia s medzinárodnou účasťou, žiaľ, bez francúzskych kolegov, ktorú organizačne i obsahovo pripravila Katedra filozofie. Veľké jubileum - 400. výročie narodenia R. Descarta, ktoré si pripomína v tomto roku celý filozofický i kultúrny svet, stalo sa mimoriadnou príležitosťou na aktuálnu filozofickú analýzu myšlienkového odkazu zakladateľa novovekej filozofie. Jednotlivé príspevky, ktoré na konferencii odzneli, boli orientované na rôzne dimenzie Descartovej filozofickej iniciatívy.

Po slávnostnej časti - rokovanie konferencie pozdravil dekan FF UPJŠ Ferdinand Uličný a s príhovorom *Descartes alebo apoteóza rozumu* vystúpil vedúci katedry filozofie František Mihina - s úvodným referátom *Descartes na rozhraní vekov - filozof na lavici obžalovaných* vystúpil Vladimír Leško. Obsahom jeho príspevku bola hlavne konfrontácia autentického Descarta so súčasnými tendenčnými interpretáciami filozofickej, ale aj ekosofickej proveniencie. Nastolil tiež problematiku agresívnej kritiky Descarta, ako aj miery zodpovednosti filozofa a celkového vyústenia Descartovej filozofie do panteisticko-monistického modelu. Zaujímavý bol aj jeho heretický záver (v porovnaní s prevládajúcim historicko-filozofickým hodnotením), že zakladateľ novovekej filozofie je prvým kritikom panského pomeru k prírode.

Prvý hlavný referát *Problém Descartovej enigmy* predniesol Juraj Ciger. V obsahovo náročnom a na informácie bohatom vystúpení sa zameril na dôležité problémy, s ktorými je spojený súčasný pohľad na túto výnimočnú osobnosť francúzskej filozofie 17. storočia. Upozornil na problém spisov (strata časti písomného materiálu, najmä korešpondencie!), na potrebu diferencovať karteziánstvo od descartizmu a v tejto súvislosti explikovať gnozeologicko-metodologickú podstatu a evidentnú koncepcnosť descartizmu. Descartovu filozofickú iniciatívu založenú na epistemologickom vedomí určenom hodnotou pravdy dôkladne analyzoval v širokom horizonte historicko-filozofického materiálu novoveku - na základe diel B. Spinozu, G. W. Leibniza, D. Huma, I. Kanta a J. G. Fichteho. Z Descartovho ideovo-teoretického dedičstva prof. Ciger vyzdvihol ideu celostno-štruktúrneho princípu, ktorú aplikoval na aktuálne procesy konštituovania sa jednotnej Európy v duchovnej sfére.

Milan Sobotka predniesol ďalší hlavný referát *Descartes a metafyzika*. Fundamentálny problém v ňom predstavovala konfrontácia Descartovej filozofie, skúmajúcej prvé princípy ľudského poznania, s predchádzajúcim metafyzickým modelom bytia a poznania v koncepciách Platóna, Aristotela a T. Akvinského. Vo vzťahu k Descartovej noetickej koncepcii M. Sobotka zdôraznil, že bezprostredným predmetom poznania je idea, pozornosť venoval vrodenným ideám a ich významu, vzťahu evidencie a pravdy, ďalej poukázal na úlohu metafyzických dôkazov, ktoré dopĺňajú u Descarta, hlavne v Meditáciách, noetickú prioritu ja. Dôležitým momentom jeho vystúpenia bolo skúmanie súvislostí Descartovho filozofického učenia

a nemeckej klasickej filozofie, v ktorej boli dovŕšené antimetafyzické tendencie Descartovho filozofovania.

Pomerne rozsiahly a tematicky pestrý blok referátov otvoril Miroslav Marcelli, ktorý sa prezentoval netradičným a nesporne originálnym spracovaním náročnej témy *Descartes a argumentácia*. Vychádzajúc z analýz A. Bouviera orientoval sa na tie charakteristické črty Descartovho filozofického myslenia, ktoré z jeho diela robia vhodný objekt pre štúdium argumentačných postupov. Prostredníctvom autora a jeho pozície interesantne dokumentoval Descartov filozofický vývoj, ako aj protirečenia a paradoxy v jeho úvahách.

Pragmatický pohľad na Descarta bol obsahom príspevku *Peirce versus Descartes: intuícia, skepsa a viera*, ktorého autorom bol František Míhina. Ťažiskovo bol orientovaný na filozofickú pozíciu, ktorú zaujal Ch. S. Peirce vo vzťahu k Descartovi. Jeho epistemický cogito nahradil pragmatizmičným. F. Míhina takisto podrobne uviedol aj dôvody, ktoré viedli Peirca k jeho antidescartovskej a anti-karteziánskej orientácii.

Stanislav Hubík sa vo svojom vystúpení *Descartes a postmodernismus (Umberto Ecologický komentár k Lyotardovým poznámkám)* zaoberal Descartovou filozofiou z dvoch hľadísk: 1. z hľadiska tvrdenia o vytvorení pravidiel denotatívnych výpovedí v *Rozprave a Princípoch*; 2. z hľadiska posúdenia tohto myšlienkového výkonu (teda rozpracovania základov denotatívnej sémantiky) v kontexte súčasných či nedávnych diskusií a polemík o postmoderne.

Descartes v dejinách slovenskej filozofie, tomuto zaujímavému problému sa venoval Teodor Münz. Do náročného programu prvého dňa konferencie prispel i Jozef Sivák svojim vystúpením na tému *Karteziánske cogito vo svetle fenomenológie vnímania*.

Referátom *Descartes, dedukcia a kalkuly* otvoril rokovanie druhého dňa konferencie František Siska. Po ňom nasledovali vystúpenia Ľubomíra Belása s referátom *Kant, Descartes a problém rozumu* a Rudolfa Dupkalu, ktorý sa zaoberal tematikou *Descartes v reflexiách Hegela*. Záverečné príspevky konferencie predniesli Jana Sošková - *Za všetko môže Descartes (Descartes a estetika)* a Silvia Kocianová - *"Recepcia" Descarta v súčasnej filozofii mysle*.

Priebeh konferencie - samostatné vystúpenia i bezprostredné diskusie a výmeny názorov - možno hodnotiť z hľadiska ich nespornej kvality, ale aj zaujímavosti, inšpiratívnosti ako dôstojný príspevok k pripomenutiu si veľkého jubilea zakladateľa filozofie nového typu, R. Descarta. Možno našu širšiu kultúrnu verejnosť poteší a zaujme skutočnosť, že organizátori podujatia z Katedry filozofie FF UPJŠ v Prešove pripravujú z filozofickej konferencie s medzinárodnou účasťou aj monotematický zborník.

Ľubomír Belás